

บทที่ 7 การปฏิวัติสยาม

รถไฟที่กำลังนำชาวคณะอัครสุตินทั้งห้าท่านไปสู่ภาคเหนือนั้นมีได้พาท่านไปสู่ดินแดนที่ไร้วัฒนธรรม เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีลักษณะต่างกันอย่างสิ้นเชิงจากตัวเมืองกรุงเทพฯ ฯ ที่มีผู้คนหนาแน่นแต่บริเวณกว้าง เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีเสน่ห์และวัฒนธรรมของตนเอง เป็นเช่นนั้นมาจนกระทั่งไม่นานมานี้ ในฐานะที่เคยเป็นนครหลวงของอาณาจักรเล็ก ๆ และไม่อาจพูดได้เต็มปากว่า นครนี้มีได้รับ “แสงสว่างแห่งพระวรสาร” เชียงใหม่และดินแดนรายรอบเคยเป็นสถานที่ที่เคยมีความพยายามแพร่พระวรสารมาแล้วตั้งแต่ปี 1867 โดยมีหมอสอนศาสนาโปรเตสแตนต์นิกายเพรสไบทีเรียนเข้ามาตั้งสำนักเผยแผ่คริสต์ศาสนาทางภาคเหนือของสยาม วันที่ 3 มกราคม ผู้เผยแผ่ศาสนาสี่ท่านคือ ดอกเตอร์ไมเคิล แมคกิลวารี (Dr. Michael McGilvary) และดอกเตอร์วิลสัน (Dr. Wilson) พร้อมภริยา เดินทางล่องขึ้นมาจากกรุงเทพฯ ฯ เป็นการเดินทางที่เต็มไปด้วยความลำบากแสนสาหัสข้ามแก่งที่มีกระแสน้ำเชี่ยวถึง 40 แห่ง ต้องขนของขึ้นเดินเลาะไปตามชายฝั่งจนกระทั่งพ้นแก่งและกลับมาลงเรืออีก เป็นการเดินทางที่ลำบากตรากตรำและดูเหมือนไม่สิ้นสุด กระทั่งวันที่ 3 พฤษภาคม มิชชันนารีเหล่านี้จึงมาถึงนครเชียงใหม่ เป็นเวลาสามเดือนเต็มนับแต่เริ่มออกเดินทาง

ในช่วงปีแรก ๆ ชาวโปรเตสแตนต์ถูกตัดการติดต่อโดยสิ้นเชิง เพราะยังไม่มีทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ฯ กระทั่งปี 1923 ซึ่งนับเป็นเวลา 55 ปี หลังจากตั้งมิชชัน ความช่วยเหลืออย่างเดียวเท่านั้นในยามเจ็บไข้คือยาที่คนเหล่านี้สามารถนำมาได้ เช่น วัคซีนรักษาโรคฝีดาษ ควินินแก้ไข้มาเลเรีย และยารักษาที่ใช้บำบัดสรรพโรคตามที่พยานุกรรมทางการแพทย์เรียกว่า “ยาประจำบ้านของอินเดีย” สภาพแวดล้อมเช่นนั้น สตรีจะคลอดและเลี้ยงดูทารกโดยเสี่ยงต่อโรคร้ายแรง

แม้ความพยายามตอนแรกเริ่มของชาวโปรเตสแตนต์ต้องอาศัยโอสถศาลา ช่วยดูแลการบาดเจ็บเล็ก ๆ น้อย ๆ และสอนชาวบ้านให้มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอนามัย แต่ในไม่ช้าคนเหล่านั้นก็ตระหนักว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ได้รับความสำเร็จยิ่งกว่าในการประกาศ “ข่าวประเสริฐ” ที่แรกภรรยาของหมอสอนศาสนาโปรเตสแตนต์เหล่านั้นสอนพวกผู้หญิงให้รู้จักการฝีมือง่าย ๆ เช่น การเย็บผ้า วิธีซักล้าง และดูแลบ้านเรือน มีผู้ชายน้อยคนที่อาจอ่านเขียน (ส่วนพวกผู้หญิงแทบไม่มีสักคนที่รู้หนังสือ) ความพยายามครั้งแรกที่จะสอนหนังสือได้อาศัยบ้านของดอกเตอร์แมคกิลวารีรวบรวมเด็กหญิงมาสอนหนังสือให้ ปี 1879 ก็ขยายตัวเป็นโรงเรียนสอนเด็กหญิงชื่อว่า โรงเรียนพระราชา (ซึ่งในปี 1928 โรงเรียนนี้ใช้ชื่อว่าโรงเรียนคาราวิทยาลัย มีบริเวณเป็นอาณาเขตงดงาม) อีกแปดปีต่อมาจึงมีโรงเรียนสำหรับเด็กชายในปี 1887 และในปี 1906 พระ

มณฑลเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ซึ่งเวลานั้นยังทรงเป็นมกุฎราชกุมาร ได้ทรงวางศิลาฤกษ์สร้างอาคารใหม่ ซึ่งต่อมามีชื่อว่า โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์ (Prince Royal's College)

แม้หมอสอนศาสนาโปรเตสแตนต์เริ่มงานแบบเรียบ ๆ แต่ก็ตั้งใจจะให้โรงเรียนของคุณเป็นหลักเป็นฐานและทำให้ดีที่สุดที่จะให้โรงเรียนมีมาตรฐานเยี่ยม ผลที่ได้รับก็คือ โรงเรียนของชาวโปรเตสแตนต์ได้รับความเชื่อถือจากรัฐบาล โดยเฉพาะวิชาในชั้นเรียนต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นประโยชน์ในการยกระดับของโรงเรียนรัฐบาลด้วย

เดือนมีนาคม 1928 เพรสไบทีเรียนมิชชันได้ทำพิธีฉลองเป็นเวลาสามวัน เพื่อระลึกถึงการครบรอบ 60 ปีของการตั้งนิคมนี้ เวลานั้นความสำเร็จต่าง ๆ ที่ขณะนี้ได้ทำมาเป็นที่ประทับใจคือ หอพระคริสตธรรมแมคกิลวารี โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์สำหรับเด็กชาย และโรงเรียนคาราวิทยาลัยสำหรับเด็กหญิง โรงพยาบาลแมคคอร์มิค (McComick Hospital) วิทยาลัยพยาบาล (Nurses Training School) สถานรักษาคันโรครื้อนเชียงใหม่ เฉพาะโรงพยาบาลแมคคอร์มิคมีอาคารทันสมัยห้าหลังคือ ตึกอำนวยการ ตึกทำคลอด โรงซัก โรงไฟฟ้า และตึกเอ็กซ์เรย์

ความสำเร็จเหล่านี้ทำให้เข้าใจได้ง่ายว่า ทำไมมิชชันนารีอเมริกันนิคมเปรสไบทีเรียนเหล่านี้จึงถือว่าเชียงใหม่เป็นถิ่นของตน ศาสนสัมพันธ์บังเอิญยังไม่ก่อตัวให้มีการติดต่อกัน ทั้งฝ่ายโปรเตสแตนต์และคาทอลิกยังไม่ได้คิดถึงเรื่องที่จะทำงานร่วมกันเพื่อแพร่ “ข่าวประเสริฐ” หรือพระวรสาร แม้จะไม่ได้ทำตัวเป็นศัตรูกันอย่างเปิดเผยในเชียงใหม่ แต่ก็เหมือน “เส้นขนานที่ไม่มีวันจะบรรจบกันได้” ดังที่มิชชันนารีเปรสไบทีเรียนผู้หนึ่งได้กล่าวเมื่อไม่นานมานี้ ถึงแม้ยังไม่มี ความพยายามที่จะทำงานร่วมกันเพื่อจุดหมายปลายทางเดียว แต่ซิสเตอร์คณะอูร์สุลินก็ต้องพึ่งพาอาศัยโรงพยาบาลแมคคอร์มิค เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย และรู้สึกขอบคุณที่หมอในโรงพยาบาลนี้เอาใจใส่ดูแลรักษาด้วยความเมตตาเอื้อเฟื้อ

แต่ความคิดเช่นนี้ยังมิได้เกิดขึ้นกับบรรดาซิสเตอร์ผู้มีใจฮึกเหิมซึ่งมาถึงเชียงใหม่ในวันที่ 7 เมษายน เวลา 6 โมงเย็นตรงตามกำหนดเวลาของรถไฟ คุณพ่อมิราเบลพร้อมกับเมอร์ซีเออร์ปัลโองกงสุลฝรั่งเศสและชายหนุ่มคนหนึ่งทีขณะภราดาเซนต์คาเบรียลส่งมาช่วยเหลือกำลังรอรับอยู่ ซิสเตอร์พร้อมสัมภาระมากมายขึ้นรถไปสู่อบ้านใหม่ของเธอ แต่ตรงไปยังมิสซังของคุณพ่อมิราเบล ก่อนเพื่อเผ่าศีลมหาสนิทซึ่งประดิษฐานในห้องเล็ก ๆ ซิสเตอร์มารี เดอ ลูร์ด เขียนในจดหมายว่า “ห้องนั้นเป็นวัดเล็ก ๆ ที่ไม่มีอะไรตกแต่ง มีขวดเล็ก ๆ ใช้เป็นขวดน้ำและเหล้าองุ่น แต่บรรยากาศของการสวดภาวนากลับเปี่ยมด้วยพลัง เสมือนสวรรค์น้อย ๆ บนแผ่นดินโลก” พอได้จังหวะเวลาซิสเตอร์ก็ขับเพลง Regina Coeli-ราชินีแห่งสวรรค์-อย่างตื่นตันใจด้วยความขอบพระคุณที่พระแม่ได้ทรงนำพาพวกเธอมาไกลขนาดนี้

เมื่อซิสเตอร์กลับมายังสำนักใหม่ของเธอ ก็พบว่าทุกอย่างจัดเตรียมไว้พร้อมแล้ว เที่ยงนอนจัดไว้ครบ มีเก้าอี้ ตะเกียงจัดวางไว้ตามที่ทาง มีดอกไม้งามบนโต๊ะ แม้อาหารมื้อเย็นก็มีพร้อมไว้แล้ว โดยซิสเตอร์ชาวคณะรักกางเขน ซึ่งเป็นซิสเตอร์ชาวพื้นเมืองที่เพิ่งตั้งคณะเมื่อไม่นานมานี้เป็น

ผู้ปรุง ชิสเตอร์มารี เดอ ลูร์ด กล่าวว่า “คุณพ่อมิราเบลดูแลทุกอย่างไม่มีขาดตกบกพร่อง ทุกสิ่งที่จะทำให้เราอยู่สุขสบาย...”

หลังจากนั่งรถไฟที่มีอากาศร้อนไม่ค่อยสบายนักมานานถึง **26** ชั่วโมง ชิสเตอร์ทุกคนก็ตั้งใจที่จะได้นอนบนเตียงที่มีมุ้งกันยุง คุณพ่อมิราเบลบอกให้เรนอนนาน ๆ เท่าที่ต้องการ แต่พอรุ่งเช้า **6.30** น. พวกเธอก็ลุกขึ้นแต่งตัว กระจายจะไปร่วมพิธีมิสซาแรกในสำนักใหม่ของเธอ แม้ว่าในคืนแรกพวกเธอจะหลับสนิทไม่ได้ฝันถึงอะไรเลย แต่คืนต่อมากลับไม่สงบนัก ยังไม่ทันหลับก็มีก้อนกรวดตกกราวลงมาจากหลังคา แล้วก็ยังมีก้อนหินใหญ่ ๆ ตกลงมาใกล้เตียงคุณแม่แบร์นาร์ดี พวกชิสเตอร์ตกใจ รีบหุดลุกขึ้นจากเตียง ไม่แน่ใจว่าเสียงกราวนั้นมาจากไหน แต่คุณแม่แบร์นาร์ดีไม่สงสัย เป็นฝีมือของปีศาจ ท่านเอาน้ำเสกสาธปรมทั่วทุกซอกทุกมุม แล้วทุกคนก็ร่วมสวดบท “วันทามาริอา”

วันรุ่งขึ้น คุณแม่แบร์นาร์ดีขอให้คุณพ่อมิราเบลมาเสกบ้าน คุณแม่บันทึกไว้ “พอคุณพ่อกำลังจะเริ่มพิธีเสก อากาศก็มีมืดมัวจนมองอะไรไม่เห็นเราต้องถือตะเกียงเดินนำคุณพ่อ ฝนก็ตกจ๊อกใหญ่ ตั้งแต่เสกบ้านแล้วก็ไม่ประสบเหตุการณ์ที่เกิดจากอำนาจปีศาจร้ายอีกเลย ไม่ต้องสงสัยว่าเรื่องที่เกิดขึ้นคือ ความโกรธแค้นของซาตาน “แต่คุณแม่แบร์นาร์ดียืนยันว่าเหตุการณ์นี้ไม่ได้ทำให้รู้สึกท้อถอย ทว่ากลับยังมีกำลังใจ เพราะแสดงให้เห็นชัดว่าผีร้ายโกรธเพียงใดที่พวกเธอมาอยู่ที่นี้ ทว่าจะมีชิสเตอร์คนใดหรือไม่ที่รู้สึกว่าการคุกคามจากนรก” ดังที่คุณแม่แบร์นาร์ดีบรรยายอย่างมีสีสันนั้น ว่าเป็นเพียงปรากฏการณ์ตามปกติที่อาจเกิดขึ้นได้ในบ้านเก่าซึ่งไม่มีผู้อยู่อาศัยมาเป็นเวลานาน แม้จะรู้สึกดังนี้แต่ก็หาได้แสดงออกต่อหน้าคุณแม่ไม่

มีเวลาเพียงสองวันเท่านั้นที่จะต้องเตรียมการเป็นครั้งสุดท้ายก่อนเปิดรับสมัครนักเรียนซึ่งกำหนดลงทะเบียนในวันที่ **11** เมษายน ปีอากาศที่ต่อใหม่เพื่อใช้เป็นตัวโรงเรียนยังไม่เสร็จ เวลาส่วนใหญ่ของชิสเตอร์ต้องเข้าไปในการปรับเนื้อที่เล็ก ๆ ที่ว่างอยู่ให้ใช้การได้ กระนั้นก็ตามวันที่ **11** เมษายน ก็ยังคงเป็นวันที่คุณแม่เรียนท่านสังฆราชไว้ว่า โรงเรียนเรยีนาเซลีจะเปิดรับนักเรียน วันแรกมีนักเรียนมาสมัคร **61** คน แผนการเดิมคือโรงเรียนจะเปิดสอนเพียงชั้นประถมก่อนแล้วจะค่อย ๆ ขยายชั้นมัธยม แต่แผนนี้ต้องเลิกล้ม เพราะมีคุณพ่อคุณแม่ของเด็กจำนวนมากขอให้โรงเรียนเปิดชั้นเรียนระดับสูงกว่านั้น ทว่าโรงเรียนก็ขาดบุคลากร มีชิสเตอร์ที่ทำการสอนเพียงสี่ท่าน ครูไทยห้าคน ซึ่งสองคนมาจากโรงเรียนมาแตร์เดอี แต่คุณแม่แบร์นาร์ดีซึ่งสวดสวดเสวยของพระเจ้าในการเรียกร้องทุกอย่าง ก็ยอมตามคำขอ คุณพ่อมิราเบลบันทึกในรายงานของท่านปีนั้นว่า “ความกระตือรือร้นของชาวคณะออร์ดูลินไม่มีย่อหย่อนสักขณะเดียว สมควรอย่างยิ่งที่เราต้องรู้สึกขอบคุณคณะนี้พร้อมกับพระพรพิเศษที่พระเจ้าจะประทานให้”

โรงเรียนเปิดทำการสอนวันที่ **16** เมษายน ชิสเตอร์ก็เริ่มเข้าที่เข้าทาง คุณแม่แบร์นาร์ดีได้ไปเยี่ยมสถานกงสุลฝรั่งเศส ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ และนายกเทศมนตรีอย่างเป็นทางการ ทุกคนยินดีและให้การต้อนรับอย่างดี ชิสเตอร์ได้ขึ้นคอยไปกับคุณพ่อมิราเบลผู้ซึ่งอยากให้ชิสเตอร์มี

ที่ดินสำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนในวันหยุดสักแห่งหนึ่ง คณะออร์สูลินได้ตกแต่งห้องที่ดีที่สุดในบ้านเป็นวัดน้อยประจำสำนัก ณ ที่นั่นได้มีพิธีมิสซาครั้งแรก เมื่อวันที่ **23** เมษายน ที่สำคัญที่สุดคือวันที่ **7** พฤษภาคม หลังจากรอคอยด้วยความร้อนใจมาหลายสัปดาห์ โรงเรียนก็ได้รับใบอนุญาตเป็นทางการให้โรงเรียนเปิดทำการสอนได้

จดหมายฉบับแรกที่ซิสเตอร์เขียนมาจากเชียงใหม่ล้วนแล้วแต่สิ่งดี ๆ และน่าสนใจ ซิสเตอร์แบร์นาเด็ต พาร์เจต์ซึ่งดูเหมือนเป็นผู้ที่ชมชอบการทำทนายเขียนว่า “นี่เป็นชีวิตที่สมบูรณ์แบบ!” ในจดหมายฉบับแรก ๆ ของซิสเตอร์โกลทิลด์ อัญญา เขียนเล่าเรื่องสำนักใหม่อย่างร่าเริงว่า “มีช่างหลายเชือกอยู่ข้างหลังบ้าน บ้างก็คลุกฝุ่น บ้างก็ตีแปลงแผ่เหยียด...” เธอเขียนถึงคอนแวนต์เล็ก ๆ ที่น่ารักแห่งนี้ว่า “มีแต่สีฟ้า-ขาว-สีของแม่พระ เรามีสีฟ้าแทบทุกเฉดสีที่มีในสวรรค์ เพราะช่างทาสีคนไทยดูเหมือนไม่สามารถผสมสีเหมือนกันทุกครั้งได้” ซิสเตอร์มารี เดอ ลูร์ดเขียนในจดหมายฉบับแรกถึงคุณพ่อคุณแม่ของเธอ พูดถึงเรื่องสุขภาพเพียงเล็กน้อย แต่กล่าวยืนยันมั่นใจในความสุขทางจิตที่เธอรับกระแสเรียกเป็นธรรมทูต “จากตำแหน่งที่อยู่ข้างต้นจดหมายนี้คุณพ่อคุณแม่คงทราบ ว่าพวกเราได้มาถึง ‘ดินแดนแห่งพันธสัญญา’ ซึ่งอยู่ท่ามกลางเทือกเขาภาคเหนือของสยาม มาตรแผ่นดินแดนแห่งนี้มีได้หลากล้านด้วยมธุรสอันหอมหวาน อย่างน้อยที่สุดดวงใจของเราก็กลิ้งเอ๋อด้วยความยินดีและความสุขกระแสเรียกของเรามองดูงดงามยิ่งกว่าที่เคยเป็นมา”

โรงเรียนเปิดได้ไม่นาน ซิสเตอร์มารี เดอ ลูร์ดได้เขียนถึงคุณพ่อคุณแม่ของเธออีก คราวนี้เธอบรรยายถึงวันที่มีเรียนคือ เริ่มสอนตั้งแต่ **8** โมงเช้า ไปจนกระทั่ง **4** โมงเย็นเป็นเวลาที่กำหนดไว้แบบเดียวกับที่โรงเรียนมาแตร์เดอี แต่มีนักเรียนประจำเพียงสี่คนเท่านั้นที่จะต้องดูแลแม้จะมีที่ว่างพอรับได้อีกมาก

ในจดหมายนั้นมีความว่า...

ลูกรักเชียงใหม่ทีเดียวกะ งานก็น่าสนใจอยู่ และมีมากมายทีเดียวกะ! ลูกต้องใช้เวลาทำงานอย่างหนักเพื่อให้ภาระที่ได้รับมอบหมายเสร็จสิ้นลง ลูกเข้าไปราวหนึ่งเดือน ลูกต้องสอนเปียโนและร้องเพลง ถ้าคุณพ่อคุณแม่ยังมีเพลงมาร์ชหลงเหลืออยู่ในบ้าน โปรดส่งมาให้ลูกด้วย ลูกไม่มีเพลงมาร์ชเพื่อสอนนอกจากบทเพลงสวดไม่กี่เพลง ถ้ามีเพลงเก่า ๆ ดี ๆ เช่น เพลง “*Dixie*” และ “*Battle Hymn of the Republic...*” ถ้าที่บ้านไม่ต้องการ โปรดส่งให้ลูกด้วยนะคะ

อันที่จริง ไม่มีใครเห็นว่าน่าขันที่มาสอนชาวพุทธสยามให้ร้องเพลงมาร์ชปลุกใจในสงครามกลางเมืองของอเมริกา!

ภายในสองสัปดาห์ที่โรงเรียนเปิดสอน นักเรียน **91** คนแต่งเครื่องแบบนักเรียนฟ้า-ขาวแบบเดียวกับนักเรียนมาแตร์เดอี และแล้ว “ชีวิตอันสมบูรณ์” ก็เริ่มประสบความยุ่งยากต่าง ๆ ช่างของ

บริษัท **United Engineers** ที่รับงานสร้างปีกอาคารเพิ่มเติม เริ่มขอเงินเพิ่มจากจำนวนที่ตกลงกัน โดยอ้างว่างานนี้ทำยากและต้องใช้เวลาานกว่าที่คาดไว้ล่วงหน้า แะยิ่งกว่านั้นคือคนงานคนหนึ่งได้รับบาดเจ็บสาหัสโดยมีข้ออันหนึ่งตกลงมาทับ โรงเรียนต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลคนเจ็บ

หลังจากนั้นไม่นาน มิสซิสเนลสัน (**Mrs. Nielson**) ครูผู้อุทิศตัวคนหนึ่งป่วยเป็นวัณโรค ไม่สามารถทำการสอนได้ เวลาเดียวกันหญิงสาวคนหนึ่งที่มาทำงานในครัวเกิดเป็นโรคประสาทคุ้มคั่งคุ้มร้าย ต้องให้ออกจากงานกลับบ้านไป สำนักใหม่แห่งนี้ไม่มีรั้วรอบขอบชิดจึงมีคนร้ายเข้ามาได้ง่ายรวมทั้งสัตว์ต่าง ๆ เช่น สุนัข วัวควาย ฯลฯ บุกรุกเข้ามาในบริเวณบ้าน นอกจากนี้เดือนเมษายนและพฤษภาคมเป็นช่วงเวลาที่มียาอากาศร้อนที่สุดในรอบปี แม้แต่คุณแม่แบร์นาร์ดซึ่งเป็นคนแข็งแรงก็ยอมรับว่า การสอนในช่วงเวลานี้ทำให้เหน็ดเหนื่อยเกินกำลัง

สถาปนาแรกของเดือนมิถุนายน ท่านสังฆราชแบร์โรสได้มาเชียงใหม่เพื่อประกอบพิธีเปิดสำนักธรรมทูตคาทอลิกแห่งใหม่ ท่านได้ทำพิธีเสกโรงเรียนประจำวัด และโรงเรียนเรยีนาเชลี ท่านประกอบพิธีมิสซาสำหรับคณะอัครสุตินที่วัดน้อยของสำนัก ขณะที่ท่านสังฆราชรู้สึกยินดีที่มีนักเรียนสมัครเรียนที่นี่และคณะซิสเตอร์ก็ทำให้ชาวเชียงใหม่รู้สึกประทับใจเป็นอันดี ท่านก็ยังได้รับทราบความเดือดร้อนลำบากต่าง ๆ ที่คณะอัครสุตินเผชิญอยู่ โรงเรียนเรยีนาเชลีได้เริ่มตั้งตัวด้วยอาศัยการเสียดสละอย่างใหญ่หลวงของโรงเรียนมาแตร์เดอี เพราะบุคลากรของมาแตร์เดอีต้องลดจำนวนลงอย่างมาก ท่านแบร์โรสรู้สึกกังวลอย่างยิ่ง ด้วยเกรงว่าความสำเร็จของแห่งหนึ่งจะทำให้อีกแห่งหนึ่งเกิดความล้มเหลว

แม้ซิสเตอร์ที่มาดำเนินงานตั้งโรงเรียนเรยีนาเชลีได้ละจากโรงเรียนมาแตร์เดอีมาเกือบสามเดือนแล้วก็ตาม แต่มาแตร์เดอีก็ยังคงขยับเย้ยเพราะขาดซิสเตอร์เหล่านั้น การที่จำนวนซิสเตอร์ลดลงตกเป็นภาระหนักแก่ซิสเตอร์ราฟาเอล วูร์นิก อธิการิณีคนใหม่ซึ่งเริ่มรู้สึกถึงสมรรถภาพของโรคที่จะบั่นทอนท่าน วันที่ **26** พฤษภาคม ท่านจึงเขียนจดหมายถึงคุณแม่แซงต์มอง มาร์แตง และมาเขียนเสร็จเอาเมื่อกลางเดือนกรกฎาคม เล่าถึงการถูกทดสอบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซิสเตอร์เทเรสิตา ไสท์วูด ซึ่งมาเมื่อ **4** ปีก่อนเป็นโรคอ่อนเพลียอย่างหนักและหายใจไม่ออก หมอเกรงว่าจะป็นโรคเกี่ยวกับปอด ได้แนะนำให้เธอกลับยุโรปที่ซึ่งเธอจะมีอาหาร อากาศ และการพักผ่อนที่จะทำให้เธอฟื้นตัวได้

เกือบเป็นเวลาเดียวกัน ซิสเตอร์ราฟาเอลรู้ว่า ซิสเตอร์กนิญเด เบคซาร์ ซึ่งมาจากประเทศจีนถึงกรุงเทพ ฯ ได้เพียงปีเดียวเท่านั้น บัดนี้ตัดสินใจจะกลับยุโรป “ข่าวนี้น่าเหมือนสายฟ้าฟาด” คุณแม่ราฟาเอลซึ่งเต็มไปด้วยความทุกข์ใจเขียนไว้ วันที่ **15** มิถุนายน คุณแม่ก็สามารถจดตัวสำหรับซิสเตอร์ทั้งสองได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีซิสเตอร์เหลืออยู่แปดท่าน ในจำนวนนี้ สองท่านต้องทำงานเต็มเวลาในโรงเรียนจีนที่วัดกาลหว่าร์ ทำให้จำนวนซิสเตอร์ที่สอนที่โรงเรียนมาแตร์เดอีลดลงเหลือเพียงหกท่าน สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนกว่า **200** คน

ความกังวลของคุณแม่ราฟาเอลไม่เพียงแต่เรื่องสุขภาพทั้งกายและใจเท่านั้น ยังมีเรื่องสถานะของโรงเรียนด้วย ระบบการสอนในเวลานั้นมีหลักสูตรเต็มตัว 2 หลักสูตร คือภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษ แต่ไม่อาจดำเนินต่อไป โดยเฉพาะภาษาฝรั่งเศสมีความต้องการน้อยกว่า เมื่อเทียบกับภาษาอังกฤษ “มีความลำบากมากเสมอในด้านภาษาฝรั่งเศส” ซิสเตอร์ราฟาเอลเขียนไว้ “เพราะว่าภาษาที่ใช้ในธุรกิจที่นี่คือภาษาอังกฤษ” ด้วยเหตุนี้ จึงมีนักเรียนสมัครเรียนภาษาฝรั่งเศสไม่เกิน 20-30 คน มาปีนี้ไม่มีครูสำหรับสอนภาษาฝรั่งเศส ซิสเตอร์ราฟาเอลจึงตัดสินใจยกเลิกการสอนภาษาฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ทำให้ได้ซิสเตอร์อีกเพียงหนึ่งคนเท่านั้นที่สามารถสอนภาษาอังกฤษได้ตามความต้องการ

ชีวิตของบรรดาซิสเตอร์ที่นี้ยังต้องแบกรับภาระหนักต่อไป ได้มีกฎเกณฑ์เข้มงวดจากรัฐบาลกำหนดให้ครูทุกคนต้องรู้ภาษาไทย ซิสเตอร์มาร์เกอร์ิตมารี เพน ซิสเตอร์มารี ซีแฮน และซิสเตอร์เบทริส แฮนสัน กำลังเรียนภาษาไทยเพื่อไปสอบ ซิสเตอร์เจมมะ ฟินี ก็ควรเรียนเพื่อไปสอบด้วย แต่เธอทำเช่นนั้นไม่ได้ เพราะเธอมีภาระมากเหลือเกิน แม้ซิสเตอร์เหล่านี้พยายามพูดภาษาไทยในเวลารว่างงาน ความพยายามนี้ก็ทำให้เธอเหน็ดเหนื่อยเกินกำลัง สิ่งเหล่านี้กระทบกับชีวิตฝ่ายจิตของเธอด้วย ในช่วงเวลานั้น ทำให้เธอไม่สามารถสวดทำวัตรร่วมกัน สภาพอันอ่อนระโหยโรยแรงทำให้ซิสเตอร์ส่วนมากต้องตัดทอนช่วงเวลารำพึงภาวนาตอนเช้า

แม้ขณะที่คุณแม่ราฟาเอลเขียนจดหมายยาวเหยียดฉบับนี้ สุขภาพของท่านก็กำลังทรุดโทรมอย่างเห็นได้ชัด อาการเริ่มแรกที่บ่งบอกว่าเป็นโรคเครียดก็สำแดงออกมาให้เห็นว่าร้ายแรงทีเดียว กลางเดือนมิถุนายน ก็มีข่าวไปถึงเชียงใหม่ว่าคุณแม่ราฟาเอลป่วยหนัก คุณแม่แบร์นาร์ดีได้เขียนถึงซิสเตอร์ซาวิเอร์ มาร์โตว่า ถ้าท่านรู้ล่วงหน้าว่าจะเป็นอย่างเช่นนี้ท่านก็ไม่อาจจากมา ถึงแม้ว่าคุณแม่ราฟาเอลมีอาการทุเลาแล้ว ท่านก็ยังมีอาการอ่อนเพลียและเป็นเวลาหลายเดือนที่ท่านต้องพอนงานลง

ท่านสังฆราชเปร์โรสซึ่งรับรู้เรื่องจำนวนซิสเตอร์ที่มาแตร้เคอิลลดลงอย่างน่าวิตกก็เป็นห่วงยิ่งในชะตากรรมของสำนักนี้ ในฐานะที่ท่านรับผิดชอบในด้านอภิบาล ท่านมีภาระต้องทำการประเมินผลสำนักออร์สุลินทั้งคณะและกำหนดอนาคตของคณะนี้ วันที่ 15 มิถุนายน ท่านสังฆราชจึงเขียนถึงคุณแม่แซงต์ฌอง มาร์แตง บรรยายสถานการณ์ของคณะออร์สุลินและแนะนำให้มีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างซึ่งท่านเห็นว่าจะได้ประโยชน์ ท่านเริ่มจดหมายด้วยการยกย่องผลงานที่ชาวคณะออร์สุลินได้ทำสำเร็จที่เชียงใหม่ ชาวเมืองเชียงใหม่ชื่นชมโรงเรียนและซิสเตอร์ก็มีความสุขกับงาน พอเริ่มเปิดสอน ก็มีเด็กมาสมัครเรียนจำนวนมาก และดูเหมือนว่ารายได้ของโรงเรียนมีพอสำหรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในแต่ละวัน อย่างไรก็ตาม ยังเป็นไปได้ที่รายได้ปัจจุบันจะสามารถลดหนี้สินที่มีอยู่ นี่คือการกังวลใจอย่างหนักสำหรับอนาคตของสถาบันนี้

ท่านสังฆราชชี้แนะบางประการว่า โรงเรียนมาแตร้เคอิลก็ได้เสียสละเพื่อโรงเรียนที่เชียงใหม่มามากแล้ว ซิสเตอร์ห้าท่านที่มีความสามารถในการสอนได้มาอยู่ที่เชียงใหม่ จากมาไม่ทันไร คุณ

แม่ราฟาเอลก็ป่วยหนัก แม้เวลานี้อาการท่านทุเลาแล้ว ท่านก็ยังไม้อาจทำหน้าที่รับผิดชอบได้เต็มที่ ในช่วงเวลาเดียวกัน ซิสเตอร์กุญแจก็ตั้งใจจะกลับยุโรปทั้งที่มาอยู่ทำงานในสยามได้ไม่นาน บัดนี้ ซิสเตอร์เทเรสิตา ไทท์วูด ก็มีอาการเริ่มป่วยด้วยวัณโรคระยะเริ่มแรก และต้องพักผ่อนเต็มที่ ซิสเตอร์ที่เหลืออยู่ก็ต้องทำงานหนักเต็มกำลังแทบไม่ไหว สิ่งที่เพิ่มความเป็นห่วงคือจำนวนนักเรียนลดลงและรายได้ของโรงเรียนก็ลดลงด้วย

เพื่อให้โรงเรียนดำเนินงานต่อไปได้ ท่านเปร์โรสเสนอแนะให้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการสอน คือแทนที่จะแยกสอนสองภาษา ฝรั่งเศสและอังกฤษ ก็ยุบเอาสองภาษานี้มาสอนรวมกัน ก็จะช่วยลดภาระเรื่องการสอนลง เรื่องนี้เป็นโครงการที่คุณแม่ราฟาเอลได้วางแผนไว้ก่อนแล้ว ท่านเปร์โรสอธิบายว่า “ถ้าทำดังนี้เราก็สามารถทำงานต่อไปได้ด้วยจำนวนบุคลากรที่มีอยู่ แม้จากแง่มุมของภาษาฝรั่งเศสอาจมองว่าทำให้ลดความสำคัญของโรงเรียนลง นี่เป็นการเสียสละอย่างใหญ่หลวง แต่เป็นทางเดียวที่จำเป็นในสถานการณ์ปัจจุบันของเรา”

คำเสนอแนะข้อที่ 2 ที่ท่านเปร์โรสเรียนคุณแม่แซงต์มอง มาร์แตง เกี่ยวกับเรื่องบุคลากร ซึ่งนับเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในแง่ของการบริหารงาน

เราจำเป็นต้องได้คนเพิ่มอย่างเร่งด่วน ขอคุณแม่โปรดช่วยเราด้วย ข้าพเจ้าทราบดีถึงความลำบากเรื่องหาผู้สมัครในยุโรป โดยเฉพาะจากประเทศฝรั่งเศส ข้าพเจ้าทราบว่าคุณแม่ได้จัดการอย่างดีที่สุดที่จะหาซิสเตอร์ที่อยู่ในความดูแลของคุณแม่จากฝรั่งเศสภาคเหนือ ซึ่งสำนักคณะอัครสุลินในสยามมีความผูกพันกันอยู่ ทว่าแต่ละภาคก็ล้วนมีข้อจำกัด และคงไม่อาจเป็นไปได้เสมอไปว่าที่นั่นจะมีผู้ที่ก่อปรด้วยคุณสมบัติพิเศษตามที่สำนักต้องการ

ได้โปรดเถิด! คุณแม่ที่เคารพ ด้วยใจอันสันโดษและศรัทธา ข้าพเจ้าขอเสนอแนะด้วยความปรารถนาเพียงเพื่อช่วยวิญญูณเท่านั้น เชื่อว่าจะมีผลดีหากได้ปรับปรุงการดำเนินงานในปัจจุบัน แทนที่จะให้สำนัก (ในสยาม) ผูกมัดตนเองกับฝรั่งเศสภาคเหนือ โดยจะมีเหตุผลมากน้อยเพียงไรก็ตาม จะไม่ดีกว่าหรือที่จะสร้าง ณ สหภาพโรมัน ให้มีองค์กรพิเศษองค์กรหนึ่งซึ่งมีสำนักงานของตนเอง มีงบประมาณของตนเอง และมีแม่แต่นวสถานของตนเอง ผู้อำนวยการขององค์กรนี้จะเอาใจใส่กับสำนักต่าง ๆ ที่ขึ้นกับองค์กรนี้เท่านั้น และมีความเข้าใจในความต้องการและความเป็นไปได้ของสำนักนั้น ๆ และจะสามารถช่วยเหลือสำนักนั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น และสามารถติดตามพัฒนาการของสำนักนั้น ๆ...”

นี่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญของคณะอัครสุลิน แต่ยังคงดูเหมือนว่ามีความจำเป็นจะต้องเพิ่มพูนความสามารถในชาวคณะของท่านด้วย โดยอาศัยข้อกำหนดที่ได้รับการอนุมัติจากพระสันตะปาปา ซึ่งใช้เป็นหลักสำหรับการแพร่ธรรมในประเทศที่ไม่เชื่อในพระ

เจ้า ข้าพเจ้าเชื่อว่าความคิดนี้น่าจะได้รับการพิจารณาและบ่มเพาะต่อไป โปรดอภัยที่ได้เสนอแนะแนวคิดนี้แก่ท่าน!

จดหมายของท่านแปร้โรส ประเมินอย่างชัดเจนละเอียดลออถึงสภาพของคณะอัครทูตในสยาม ยิ่งกว่านั้นจดหมายนี้พยายามจะค้นหาวิธีแก้ปัญหามุสลิม ซึ่งท่านสังฆราชทราบว่าเป็นปัญหาใหญ่มาก เนื่องจากสหภาพโรมันได้รับสภาพเป็นองค์กรนานาชาติ จะไม่นำเอาสภาพนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้นหรือ? องค์กรที่เป็นอิสระเกี่ยวกับสำนักธรรมทูตซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงโรมจะช่วยปลดเปลื้องแต่ละภาคให้พ้นข้อผูกมัดที่จะจัดหาซิสเตอร์ในบังคับบัญชาของตนส่งไปยังสำนักใด โดยเฉพาะ ควบคู่ไปกับการเพิ่มคุณภาพของสำนักนั้นที่จะรับซิสเตอร์ที่ถูกส่งตัวไปจากองค์กรใหญ่ที่จริงข้อเสนอของท่านแปร้โรสเป็นข้อเสนอตามที่ท่านมองเห็น เป็นข้อเสนอที่น่าพิจารณาอย่างจริงจังทีเดียว!

คำตอบของคุณแม่แซงต์มอง มาร์แตง ได้ส่งมายังท่านแปร้โรสหลังจากนั้นสามสัปดาห์ แม้ว่าคำตอบของคุณแม่จะมีคารมน่าฟัง ดูเหมือนคล้อยตาม ตามแบบของท่าน แต่ก็ยังมีน้ำเสียงบางอย่างเป็นการปกป้อง อาจเป็นเพราะคุณแม่รู้สึกว่าคุณแม่สังฆราชเข้าใจว่าคุณแม่ไม่รู้ลึกไม่รับรู้ถึงความลำบากต่าง ๆ และความต้องการของชาวคณะอัครทูตที่อยู่ในความดูแลของคุณแม่ คุณแม่จึงเริ่มจดหมายโดยรับรองว่า “ถ้าดิฉันจะเรียนพระคุณเจ้าที่เคารพว่า ความเอาใจใส่ดูแลสำนักแห่งนี้เป็นหนึ่งในความเอาใจใส่ไม่ย่อหย่อนเลยที่ทำให้ดิฉันได้รับความทุกข์ทรมานที่สุด คำกล่าวนี้มีได้เกินจริง” คุณแม่กล่าวต่อไปว่า คุณแม่เข้าใจในสภาพของอธิการิณีผู้ซึ่งไม่อาจเสียสละงานในภาคที่ตนดูแลเพื่องานของสำนักในต่างประเทศ สำหรับข้อเสนอแนะของท่านสังฆราชให้ตั้งองค์กรเพื่อปกครองดูแลสำนักธรรมทูตของคณะอัครทูตนั้น คุณแม่ยังยึดมั่นอย่างเดิมว่า:

ขอขอบพระคุณพระคุณเจ้าอย่างจริงใจสำหรับข้อเสนอแนะที่ท่านมีน้ำใจชี้แนะเพื่อประโยชน์สำหรับองค์กรนี้ เมื่อดิฉันได้ศึกษาแนวคิดนี้อยู่ชั่วระยะหนึ่ง ดิฉันก็ได้เห็นถึงความไม่สะดวกอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ดิฉันจึงต้องยึดเอาวิธีการซึ่งเราได้เคยถือปฏิบัติกันมา และได้ประสบผลสำเร็จอย่างยิ่งในสถาบันหลายแห่งของคณะเรา อย่างไรก็ตาม ดิฉันยังไม่คิดตัดสินใจในเรื่องนี้ และจะไม่ยึดถืออย่างดั่งดั้นกับโครงการนี้ หากยังไม่ใช่โครงการที่ดีที่สุด เพราะดิฉันต้องการทำสิ่งใดก็ตามให้เป็นสิ่งดีที่สุดในพระเจ้ายิ่งของพระศาสนจักรและของวิญญูณณ์ ดิฉันสัญญาจะ พระคุณเจ้าที่เคารพว่าจะสวดภาวนาและตริกรองต่อไป ... ขอให้ดิฉันได้ทราบพระประสงค์ของพระองค์ แล้วความสุขใจก็จะบังเกิด เมื่อได้ทำสิ่งนั้นให้สำเร็จลุล่วงไป

ในช่วงเวลาที่จดหมายของคุณแม่แซงค์มอง มาร์แตง มาถึงท่านสังฆราชเปร์โรส ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงกว่าเรื่องราวของคณะอัครสุลินขึ้นในสยาม นั่นคือได้เกิดการปฏิวัติขึ้นอย่างไม่คาดคิด เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันทั้งในความรู้สึกของชาวสยามและชาวต่างชาติ เพราะคนส่วนใหญ่รู้สึกว่าคุณลักษณะของชาวสยามนั้นหาได้มีจิตใจเป็นนักปฏิวัติไม่ ครูชาวอังกฤษคนหนึ่งซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ ๑ มากกว่า 10ปีได้เขียนไว้ว่า

แม้ผมอยู่ในประเทศนี้อย่างมีความสุขมาถึง 10ปี มีเพื่อนฝูงเป็นคนทุกชั้นวรรณะ แต่การปฏิวัติคราวนี้ทำให้ผมฉงนสนเท่ห์อย่างยิ่ง แม้ว่าจะมีเหตุปัจจัยปรากฏอยู่ แต่การยอมจำนนก็เป็นสิ่งที่หยังลึกลงในจิตใจของชาวสยาม จนผมไม่อาจจินตนาการได้ว่าเขาจะกล้าทำทนายต่ออำนาจ การปฏิวัติไม่ใช่เกิดขึ้นเพราะท้องที่ว่างเปล่า เพราะความหิวโหยและความทุกข์ยากหาได้มีอยู่ในประเทศนี้ไม่เมื่อผมคิดถึงเรื่องนี้มากขึ้น ก็ยิ่งเห็นได้ชัดว่าเรื่องนี้จะต้องเกิดขึ้นในวันใดวันหนึ่ง คุณไม่อาจให้เยาวชนสยามไปศึกษาในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย และหวังให้เขากลับมาอย่างหลับหูหลับตาต่อการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ล้าสมัย ความเป็นจริงคือการปฏิวัติเกิดขึ้นเพราะความกระหายหิวทางการเมือง

การปฏิวัติบอลเชวิคเกิดขึ้นในประเทศรัสเซียเมื่อ 15ปีก่อน และประมาณช่วงทศวรรษที่ 1930 ก็แผ่ขยายออกไปนอกประเทศรัสเซีย ในเวียดนามซึ่งมีชายแดนติดต่อกับสยาม อิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์เริ่มเติบโต และเป็นเหตุให้ฝรั่งเศสเสียดำนาจในดินแดนอินโดจีน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับสยามคือความรุดหน้าทางการเมืองในประเทศจีน ช่วงทศวรรษ 1930 ประเทศจีนซึ่งมีความไม่แน่นอนทางด้านการเมืองอยู่ตลอดเวลา ยิ่งเต็มไปด้วยความระส่ำระสาย คนหนุ่มที่ถือลัทธิมาร์กซ์ของรัสเซียระบาดไปตามเมืองต่าง ๆ สนับสนุนเมาเซตุงและเหล่าสหายให้สู้รบกับจีนคณะชาติซึ่งมีเจียงไคเชคเป็นผู้นำ ชาวจีนภาคใต้เข้ามารวมตัวเป็นชนกลุ่มน้อยที่เป็นชุมชนขนาดเขื่องอยู่ในสยาม ความเดือดร้อนและความยากจนในประเทศจีนทำให้ยังมีการอพยพเกิดมากขึ้น สยามซึ่งตามปกติมักจะต้อนรับชาวจีนมาในอดีตก็เริ่มจำกัดการอพยพของชาวจีนด้วยเกรงว่าลัทธิคอมมิวนิสต์แบบจีนจะเข้ามาสู่ราชอาณาจักรที่มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ไม่ว่าจะเป็นด้วยสาเหตุใดก็ตาม รุ่งเช้าเวลา 5.00 น. ของวันที่ 24 มิถุนายน 1932 (พ.ศ. 2475) นายทหารระดับกลางและข้าราชการพลเรือนกลุ่มหนึ่ง ก็เข้ายึดอำนาจการปกครองในกรุงเทพฯ ๑ เจ้านายบางองค์ทรงถูกจำกัดเขตให้ประทับภายในตำหนัก บางท่านทรงถูกควบคุมไว้ในเขตพระราชฐาน (พระที่นั่งอนันตสมาคม) คณะปฏิวัติประกาศตัวเป็น “คณะราษฎร” ทั้งที่ความจริงมีราษฎรไม่กี่คนเข้ามาพัวพันหรือรับรู้สิ่งที่กำลังเกิดขึ้น ชาวสยามส่วนใหญ่ไม่รู้เรื่องการเมือง ความไม่รู้หนังสืออยู่ในระดับสูง และการสื่อสารก็ยังไม่ดีพอ ต่อมาจึงมีคำกล่าวกันว่า “การปฏิวัตินี้ไม่ได้ทำให้เกิดรัฐบาลของประชาชน แต่เป็นของพรรคเท่านั้น” ผู้นำการปฏิวัติมิได้มีหัวรุนแรงทาง

การเมือง ความประสงค์ของคนเหล่านี้ที่อยู่ห่างไกลจากความต้องการสร้างประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งประชาชนทั้งหมดจะมีส่วนร่วมในการปกครอง ทั้งจุดหมายของคณะราษฎรก็มีใช้จะล้มล้างราชบัลลังก์ แต่มุ่งสร้างสรรคการปกครองโดยมีระบอบรัฐธรรมนูญแบบอนุรักษนิยมที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของประเทศ

ขณะเกิดรัฐประหาร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกำลังประทับอยู่ ณ พระตำหนักที่หัวหิน คณะราษฎรได้นำหนังสือขึ้นกราบบังคมทูลความว่า:

บัดนี้คณะราษฎรได้ทำการยึดอำนาจการปกครองและการบริหารประเทศ และได้ควบคุมตัวพระบรมวงศานุวงศ์ไว้ภายใต้การดูแล คณะราษฎรจึงขอกราบบังคมทูลเชิญเสด็จกลับมายังพระนคร เพื่อเสด็จขึ้นเป็นพระประมุขของประเทศภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งคณะราษฎรได้ร่างขึ้น

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงยอมตามในทันที ครั้นสองวันต่อมา คือในวันที่ 26 มิถุนายน ก็เสด็จนิวัติพระนคร คณะราษฎรได้ขึ้นทูลเกล้าถวายร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งทรงลงพระปรมาภิไธยในวันรุ่งขึ้น ที่จริงแล้วรัฐธรรมนูญที่คณะราษฎรร่างถวายก็อยู่ในพระราชดำริที่จะมอบให้แก่ประชาชนชาวสยาม หนึ่งปีก่อนหน้านั้นขณะที่เสด็จกลับจากอเมริกาก็ทรงมีดำริที่จะจัดระบบการบริหารราชการแผ่นดินใหม่ โดยจะแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะเสนาบดีทำหน้าที่ร่างกฎหมายให้มีสภา ซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกสภาซึ่งได้รับการแต่งตั้งและได้รับเลือกมาจากประชาชนจำนวนเท่า ๆ กัน นี่เป็นแผนการตามพระราชดำริซึ่งใกล้เคียงกับความประสงค์ของคณะราษฎร ทว่ายังไม่ทันได้ดำเนินการตามพระประสงค์นี้ก็เกิดการปฏิวัติขึ้นในเดือนมิถุนายนเสียก่อนทำให้ได้รับความเสื่อมเสียพระเกียรติยศและเสื่อมเสียต่อพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งปวง

น่าประหลาดที่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในสยามนั้นปราศจากการนองเลือด อันที่จริงผู้นำบางคนในคณะราษฎรคัดค้านการใช้คำว่า “การปฏิวัติ” อย่างสิ้นเชิง ด้วยถือว่าตนเป็นผู้รักสันติและหวังจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างเท่านั้น ผุ่ชนพากันไปชุมนุมอยู่ที่หน้าพระที่นั่งอนันตสมาคมแต่เช้าตรู่ ทว่าก็เป็นแค่ความอยากรู้อยากเห็นยิ่งกว่าจะเป็นความรู้สึกต่อต้านและหาได้มีเหตุการณ์รุนแรงใด ๆ เกิดขึ้นไม่ และแม้ว่าร้านค้าส่วนใหญ่จะพากันปิดในตอนเช้า แต่พอดกบ่ายก็พากันเปิดร้านตามปกติ

แม้ว่าในกรุงเทพฯ จะมีหนังสือพิมพ์อยู่หลายฉบับซึ่งดำเนินการตีพิมพ์เผยแพร่โดยไม่ถูกตรวจสอบ ทว่าก็มีบรรยากาศอึมครึมชนิดหนึ่งปกคลุมอยู่ซึ่งรู้กันลึก ๆ ว่ารัฐบาลอาจสั่งปิดหนังสือพิมพ์ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้ นอกจากนั้นยังมีหนังสือเป็นจำนวนมหาศาลตกทอดมาถึงรัชกาลนี้ ซึ่งพระองค์พยายามสุดความสามารถที่จะใช้หนี้ เช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ สยามก็ต้องถูกบีบบังคับจากโลกภายนอก การเพิ่มภาษีอากรถูกผู้คนในเมืองพากันต่อต้านคัดค้าน ทั้งผลผลิต

การเกษตรที่ตกต่ำในชนบททำให้เกิดความรู้สึกทำนองว่าคนยากคนจนถูกเอารัดเอาเปรียบเพื่อความมั่งคั่งร่ำรวยเพื่อของราชวงศ์ไว้ในเดือนพฤษภาคม 1932 มีบทความตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง สรุปข้อความได้ว่า “ถึงแม้สยามจะรอดพ้นวิกฤตมาได้ตลอดช่วงระยะเวลา 150 ปี แต่ก็น่าสงสัยว่าจะได้เคยเผชิญชะตากรรมอันหนักหน่วงดุจดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหรือไม่” หนึ่งเดือนต่อมาก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งประวัติศาสตร์ขึ้น

ที่เรยีนาเซลี และแม่แต่ที่มาแตร์เดอี เหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นนี้ดูเหมือนเป็นเพียงเรื่องเล็ก วันที่ 24 มิถุนายน มีบันทึกที่เรยีนาเซลีว่า “เรารู้ว่ามีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นที่กรุงเทพฯ” สองวันต่อมาก็บันทึกต่อว่า ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ถูกล้มล้างเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบรัฐธรรมนูญ โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และตั้งข้อสังเกตว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นไปอย่างสงบ” คุณแม่เบร์นาร์ดีเขียนถึงกรุงโรมทันทีเพื่อให้ทางนั้นระงับความวิตกว่า “อย่าตกใจเมื่อทราบข่าวปฏิวัติ ไม่มีอะไรจะสงบสันติไปกว่านี้อีกแล้ว”

ซิสเตอร์มารี ซีเฮน ซึ่งสังเกตการณ์อยู่ที่มาแตร์เดอี ได้เขียนจดหมายถึงครอบครัวของเธอในเดือนกรกฎาคม เล่ารายละเอียดว่า

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า หนังสือพิมพ์ในสหรัฐ ได้พาดหัวข่าวที่น่าตื่นเต้นว่าเกิดการปฏิวัติในสยามเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน นี่คือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนของเรา โรงเรียนปิดสอนเวลา 8.30 น. ราว 9.00 น. มีรถเข้ามารับเด็กนักเรียนและทยอยมากันทั้งวัน โดยเฉพาะเด็กที่เป็นเชื้อพระวงศ์ รู้ไหมว่าเด็กพวกนี้มีจำนวนไม่น้อย เพราะเจ้านั้นมีภรรยาหลายคน เด็กนักเรียนคนหนึ่งกำลังเรียนพีชคณิตกับดิฉัน ต้องกลับบ้าน โดยมีคนรับใช้คนหนึ่งที่กำลังตื่นตระหนกกับเหตุการณ์บ้านเมืองมารับ เพราะบิดาของเด็กคนนี้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ซึ่งถูกควบคุมตัวอยู่ โดยส่วนตัวแล้วดิฉันเห็นว่าแผนการทั้งหมดได้วางไว้อย่างรัดกุมคณะราษฎรได้เสริมกำลังเข้าล้อมวังและควบคุมตัวบรรดาผู้นำรัฐไว้ในนั้น จนกระทั่งพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยตามคำกราบบังคมทูลขอพระราชทานรัฐธรรมนูญจากคณะราษฎร ทุกอย่างก็เรียบร้อย ตลอดเหตุการณ์ทั้งหมดนี้มีนายทหารเสียชีวิตเพียงคนเดียว ตลอดหลายวันที่มีเหตุการณ์น่าตื่นเต้นนี้ เราอยู่กันอย่างสงบที่มาแตร์เดอี ท่านสังฆราชมาหาท่านอธิการิณีของเราและบอกให้เราทราบว่าทุกอย่างเรียบร้อยเป็นปกติ ดังนั้นขออย่าได้เป็นห่วงเมื่อได้ทราบถึงเหตุร้ายนี้ ชาวต่างชาติได้รับความคุ้มครองอย่างดีเสมอ

เหตุการณ์ที่น่าตระหนกยิ่งกว่าการก่อการก็คือผลที่เกิดตามมาบางอย่าง ความรู้สึกเรื่อง “เสรีภาพ” กำลังคุกรุ่นอยู่ทั่วไป ที่โรงเรียนของภราดาคณะเซนต์คาเบรียล เด็กนักเรียนพากันประท้วงเรียกร้องสิทธิที่จะหยุดในวันฉลองพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เรียกร้องให้โรงเรียนลดค่าเล่าเรียน และให้รับเด็กที่ถูกไล่ออกจากโรงเรียนให้กลับมาเรียน อีกหลายวันต่อมาโรงเรียนจึงเปิดสอน

อีกครั้งโดยยอมยกโทษให้เด็กนักเรียนที่เข้าร่วม ยกเว้นพวกที่เป็นหัวหน้า คุณแม่แบร์นาร์ดเขียนด้วยความหวังใจว่า “คงเห็นแล้วว่าพวกคนหนุ่มสาวเขาทำอะไรกัน!”

สองสามเดือนต่อมา ซิสเตอร์มารี เดอ ลูร์ดได้เขียนถึงคุณพ่อกิล พยายามประเมินผลที่ตามมาของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

สยามประเทศเวลานี้กำลังอยู่ในสภาพเจ็บป่วย เพราะไม่รู้ว่าจะใช้เสรีภาพได้มาอย่างไร ลือกันว่ามีการก่อการย่อย ๆ ขึ้นที่นั่นที่นี้ คงไม่มีใครสงสัยหากว่าจะเกิดรบกันขึ้น ถ้าสุดก็มีคนนำเอาใบปลิวไปปิดมีข้อความว่า “ประชารูปจงไปให้พ้น... มีแต่รัศเซียเท่านั้นที่อาจสอนประชาชาติให้รู้จักเสรีภาพ” มีเสียงเล่าลือว่า พระเจ้าอยู่หัวจะทรงสละราชบัลลังก์ในไม่ช้า พระองค์มิได้มีพระราชอำนาจใด ๆ หลงเหลืออยู่ ประกอบกับพระพลานามัยก็อ่อนแอ

ที่เชียงใหม่เรามีผู้ว่าราชการคนใหม่ มีเพลงชาติใหม่ และตามที่คาดไว้สตรีกำลังเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เรื่องนี้จะออกมาอย่างไร พระเจ้าเท่านั้นทรงทราบ! เรารู้สึกกลัวเสรีภาพที่มีจนท่วมท้นในทุกวันนี้ ขณะที่คอมมิวนิสต์ก็มีจำนวนมาก เราเป็นห่วงพระเจ้าอยู่หัวและพระราชวงศ์ได้แต่สวดขอพระเจ้าทรงโปรด...พระเจ้าอยู่หัวขออยู่สืบไปบนราชบัลลังก์เพื่อดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้ราบรื่น พระองค์ทรงตรัสว่าชีวิตของเราคงจะไม่ยืนยาว เป็นไปได้อย่างยิ่งว่าคงจะไม่มีรัชทายาท เมื่อการสืบสายสันตติวงศ์สิ้นสุดลง ระบอบรัฐธรรมนูญซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขก็อาจจะกลายเป็นระบอบสาธารณรัฐ

นี่เป็นการคาดการณ์โดยปราศจากความรู้อย่างถ่องแท้ในสภาพการณ์ทั้งหมด ทั้งไม่เข้าใจด้วยว่าชาวสยามนั้นผูกพันถ้ำลึกเพียงใดต่อสถาบันกษัตริย์ ยิ่งกว่านั้นไม่มีซิสเตอร์คนใดที่จะกล่าวถึงผลกระทบต่อประชาชนอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนี้ แม้ว่าจะเป็นไปได้โดยสันติและอย่างสงบเรียบร้อย ทว่าก็เห็นได้ชัดว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนี้จะก่อให้เกิดความรู้สึกใหม่ของความเป็นชาติ ซึ่งจะเติบโตใหญ่จนกลายเป็นกระแสชาตินิยมไปในที่สุด และได้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการศึกษาซึ่งชาวต่างชาติเป็นผู้ก่อตั้งขึ้น